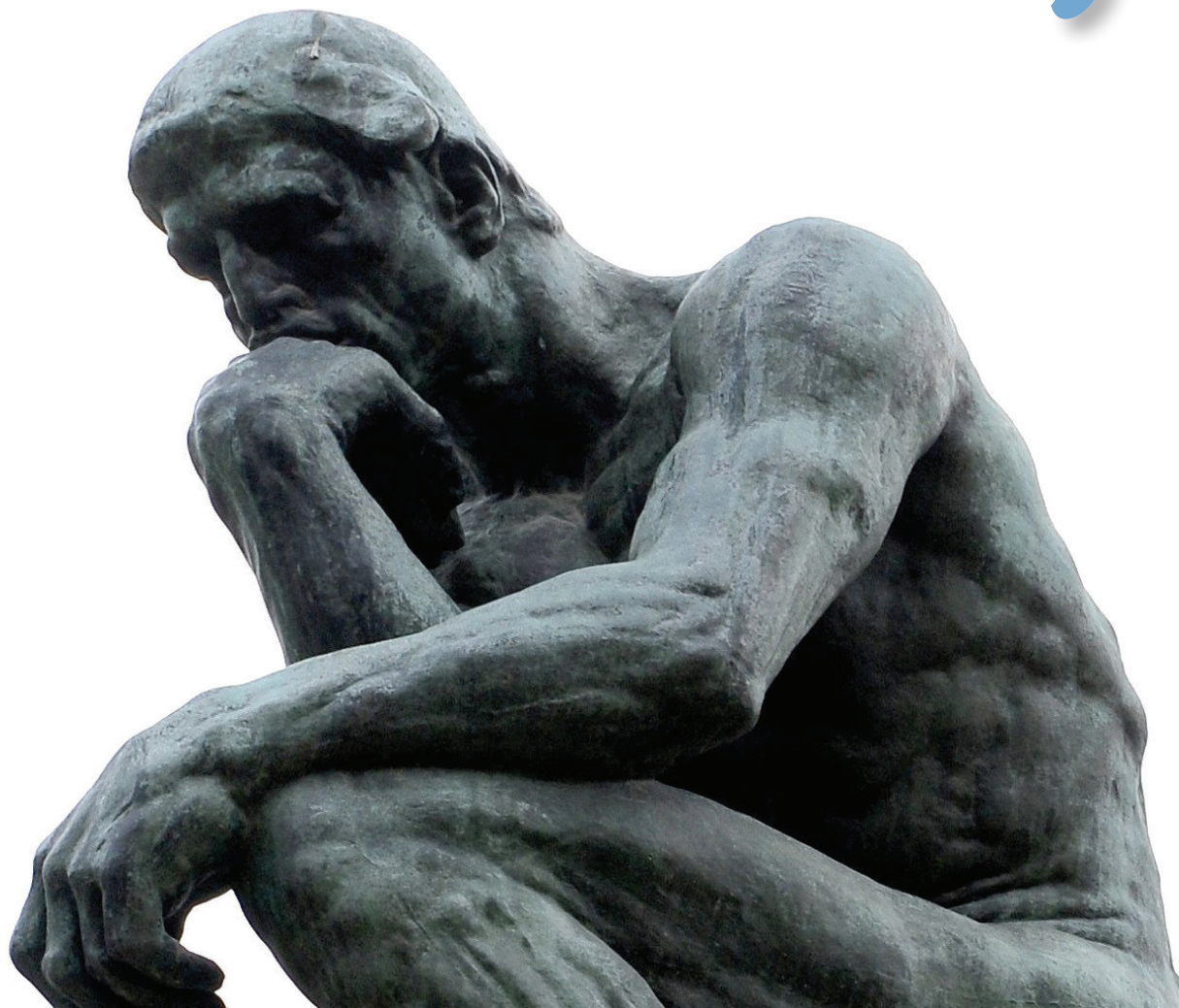

Ispitni katalog za državnu maturu
u školskoj godini 2020./2021.

FILOZOFIJA

Sadržaj

Uvod	5
1. Područja ispitivanja	6
2. Obrazovni ishodi	6
2.1. Filozofske discipline	6
2.2. Povijest filozofije	10
3. Struktura ispita	14
4. Tehnički opis ispita	15
4.1. Trajanje ispita	15
4.2. Izgled ispita i način rješavanja	15
4.3. Pribor	15
5. Opis bodovanja	16
5.1. Vrednovanje prve ispitne cjeline	16
5.2. Vrednovanje druge ispitne cjeline	17
6. Primjeri zadataka	20
6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora	20
6.2. Primjer zadatka povezivanja	20
6.3. Primjer zadatka kratkoga odgovora	21
6.4. Primjer zadatka produženoga odgovora	21
6.5. Primjer zadatka esejskoga tipa	22
7. Priprema za ispit	23

Napomena: Ispitni materijali iz Filozofije pisani su sukladno pravopisnoj normi hrvatskoga standardnog jezika (prema Hrvatskome pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, "<http://www.ihjj.hr/>" www.ihjj.hr, 2013.)

Uvod

Filozofija je na državnoj maturi izborni predmet.

Ispitni katalog za državnu maturu iz Filozofije temeljni je dokument ispita u kojemu su navedeni i objašnjeni sadržaji, kriteriji te načini ispitivanja i vrednovanja znanja u školskoj godini 2020./2021.

Ispitni katalog usklađen je s odobrenim nastavnim planom i programom za Filozofiju u gimnazijama¹.

Ispitni katalog sadrži sedam poglavlja:

1. Područja ispitivanja
2. Obrazovni ishodi
3. Struktura ispita
4. Tehnički opis ispita
5. Opis bodovanja
6. Primjeri zadataka
7. Priprema za ispit.

U prvome i drugome poglavlju navedeno je što se ispituje u ispitu. U prvome su poglavlju navedena područja ispitivanja, a u drugome ključna znanja i vještine koje pristupnik² treba usvojiti.

U trećemu, četvrtome i petome poglavlju opisani su način ispitivanja, struktura i oblik ispita, vrste zadataka te način rješavanja i vrednovanja zadataka i ispitnih cjelina.

U šestome su poglavlju navedeni primjeri zadataka s detaljnim objašnjenjem, a u sedmome poglavlju objašnjeno je na koji se način treba pripremiti za ispit.

¹ Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete, broj 1, Školske novine, Zagreb, 1994.

² Termin pristupnik u ispitnome katalogu podrazumijeva rodnu razliku te se odnosi i na pristupnice i na pristupnike.

1. Područja ispitivanja

Ispit iz Filozofije provjerava se pristupnikovo poznavanje i razumijevanje filozofijskih disciplina i povijesti filozofije.

Od pristupnika se očekuje da zna:

- strukturirati svoja znanja iz filozofije kroz poznavanje, određivanje, razlikovanje, povezivanje, razumijevanje i pojašnjavanje filozofijske terminologije, filozofijskih disciplina te metoda, teorija, učenja i načela kroz povijest filozofije
- na zadanome tekstu primijeniti teorijska znanja na konkretne probleme iz povijesti filozofije i filozofijskih disciplina, razumjeti pretpostavke različitih filozofijskih učenja i disciplina, izvoditi njihovu sustavnu analizu te na temelju toga izložiti različite filozofske pozicije, usporediti ih, kritički prosuditi i vrednovati, konfrontirati se s određenim problemima filozofije, raspraviti ih, razviti vlastiti stav i argumentirati ga te time pokazati kako je ovladao osnovnim elementima filozofijske refleksije i sposobnošću dosljedne i apstraktne argumentacije.

2. Obrazovni ishodi

U ovome su poglavlju za svako područje ispitivanja navedeni obrazovni ishodi, odnosno konkretni opisi onoga što pristupnik mora znati i razumjeti da bi ostvario željeni rezultat u ispitivanju državne mature iz Filozofije.

2.1. Filozofijske discipline

Obrazovni ishodi za područje filozofijskih disciplina prikazani su, radi bolje preglednosti, u tablicama.

U tablicama su detaljno razrađeni sadržaji koji će se ispitivati, obrazovni ishodi vezani uz pojedine sadržaje te bitni pojmovi, autori i pojašnjenja.

METAFIZIKA

OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
• objasniti i razlikovati relevantne pojmove	• bitak – bit – biće, nebitak – ništa, bivanje, jedno, identitet – diferencija, esencija – egzistencija, postojanje/opstojanje, kretanje, nastajanje, uzrok, kauzalitet, svrhovitost/teleologija, stvar, smisao, slučaj – nužnost, mogućnost – zbiljnost, imanencija – transcencija, čin, činjenica, prostor – vrijeme, teorija – praksa, povijest, povijesnost, duh – priroda, dijalektika, ontološka razlika, supstancija – akcidencija, mudrost
• objasniti i razlikovati relevantne koncepcije	• monizam, dualizam, pluralizam, voluntarizam, metafizički realizam – antirealizam, idealizam, misticizam, intuicionizam, iracionalizam, materijalizam – spiritualizam, historizam
• razumjeti i objasniti što uključuje fundamentalno pitanje o bitku	• odnos bitka i mišljenja, odnos općega i pojedinačnoga, problem konstitucije i prirode realiteta, vrste bića u svijetu
• usporediti i povezati pripadajuće relevantne pojmove	• materija/tvar, forma/oblik, sila, kaos, kozmos, harmonija/sklad, besmrtnost duše, apsolut, Bog
• razlikovati podjelu na opću metafiziku ili ontologiju te posebnu metafiziku	• racionalna kozmologija, racionalna psihologija i racionalna teologija
• objasniti problem determinizma – indeterminizma i slobode volje	
• razlikovati i objasniti osnovne stavove kritike, prevladavanja te odbacivanja metafizike	• empirizam, nominalizam, marksizam, pozitivizam, pragmatizam, logički pozitivizam, povijesno mišljenje, Kant, Nietzsche, Heidegger

SPOZNAJNA TEORIJA

OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
• objasniti i usporediti relevantne pojmove	• epistemologija, gnoseologija, aporija, indukcija – dedukcija, apstrakcija – generalizacija, analiza/sinteza, apriori/aposteriori, definicija, konzistentnost, subjekt – objekt relacija, intelekt/razum, um, inteligibilno, činjenica, predmet, osjeti, opažaj/zamjedba, zor, zrenje, predodžba, percepcija – apercepcija, pretpostavka, pojam, sud, zaključak, mišljenje, iskustvo, izvjesnost, teorija, tautologija, mnijenje/doksa, znanje/episteme, dogma, svijest, refleksija, samosvijest, diskurs, spoznaja, istina, važenje, antinomija, paradoks
• prepoznati te detaljno opisati spoznajne koncepcije	• agnosticizam, skepticizam, kriticizam, subjektivizam – objektivizam, relativizam, solipsizam
• navesti i objasniti razliku između analitičkih i sintetičkih sudova, aposteriornih i apriornih sadržaja svijesti te logičko-analičke, dijalektičke i empirijske metode spoznaje	
• razlikovati i objasniti različite teorije istine	
• objasniti i usporediti odnos svijesti i njezina predmeta, način konstituiranja predmeta spoznaje, granica iskustva, imanentnoga i transcendentnoga, samosvijesti ili apercepcije	

ETIKA	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
• objasniti temeljne etičke pojmove	• dobro, krepost, ispravno, vrednota, ćudorednost/običajnost, dužnost, odgovornost, djelovanje, sloboda, slobodna volja, individuum, moralna osoba, savjest, dostojanstvo, pravednost, sreća, poštovanje, aksiologija
• razlikovati i objasniti različita etička načela i teorije	• deskriptivno, normativno i metaetičko metafizičko načelo, etika vrlina, deontološka etika (etika dužnosti), konzenkvencionalizam i teleološka etika
• objasniti i usporediti odnos praktičke i teorijske filozofije	
• usporediti i argumentirati problem utemeljenja moralnih normi u povijesti filozofije	• problem heteronomije i autonomije, odnos racionalno/iracionalno, formalno/sadržajno te prema motivu/posljediци djelovanja
ESTETIKA	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
• usporediti i razlikovati relevantne pojmove	• estetika, lijepo, poietičko, estetički opažaj, estetički izražaj, estetički sud, estetička forma i sadržaj, umjetničko stvaralaštvo, mimezis, harmonija
• objasniti vezu između osjetilnoga i estetičkoga opažaja	
• objasniti razliku između estetičkoga suda o prirodno lijepome i umjetnički lijepome	• Kant
• objasniti razliku između subjektivnoga suda ukusa i estetičkoga suda zasnovanoga na načelnim kriterijima	• Platon, Hegel
• objasniti i vrednovati odnos lijepoga i istinitoga na primjerima različitih filozofija	• Kierkegaard, Schopenhauer, Nietzsche, Heidegger, Sartre, Adorno, Marcuse
• procijeniti i argumentirati vrijednost i značaj umjetnosti i umjetničkoga djela u odnosu na različite filozofije	
FILOZOFIJSKA ANTROPOLOGIJA	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
• objasniti bitna obilježja filozofijske antropologije	
• objasniti i argumentirati temelje shvaćanja biti ćovjeka u povijesti filozofije	• sofisti, Platon, Aristotel, kršćanstvo, Marx, Scheler
• razlikovati i povezati bitne pojmove	• bit ćovjeka, priroda ćovjeka, razvoj ćovjeka, ljudski rod, humanost, duša/duh/tijelo, um/nagoni, ljudski opstanak, ljudska praksa, sloboda kao djelovanje
• odrediti i analizirati posebnost ljudskoga bića i njegov položaj u svijetu iz različitih aspekata	• nedovršenost ćovjeka, povijesnost ćovjeka
FILOZOFIJA ZNANOSTI I PRIRODE	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
• objasniti bitne probleme filozofije znanosti i filozofije prirode	• od hiloizma do suvremene znanosti
• razlikovati i povezati bitne pojmove	• ćovjek/priroda, znanost, tehnika znanstvena metoda, promatranje, hipoteza, teorija, zakon, znanstveni sustav, objašnjenje

FILOZOFIJA ZNANOSTI I PRIRODE	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> • opisati i objasniti različite aspekte odnosa čovjeka i prirode, prirode i tehnike, prirode i duha te filozofije, znanosti i tehnike 	
<ul style="list-style-type: none"> • pojasniti osnovne metode utvrđivanja istinitosti znanstvenih iskaza 	<ul style="list-style-type: none"> • provjeravanje (verifikacija), opovrgavanje (falsifikacija), potvrđivanje (konfirmacija)
<ul style="list-style-type: none"> • objasniti problem istine unutar filozofskoga i znanstveno-istraživačkoga pristupa 	<ul style="list-style-type: none"> • problem nužnih i slučajnih istina, dokazivost istine i sl.
FILOZOFIJA POLITIKE	
OBRAZOVNI ISHODI	POJMOVI/AUTORI
<ul style="list-style-type: none"> • razlikovati i usporediti osnovne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> • država, društvo, građanin, zakonitost, legitimnost, reprezentacija, moć, javnost, participacija, sloboda čovjeka, ideologija, demokracija, jednakost/nejednakost, pravednost, narodni suverenitet, tolerancija, evolucija/revolucija, liberalizam, fašizam, konzervativizam, komunizam, anarhizam, utopija, emancipacija, feminizam
<ul style="list-style-type: none"> • razjasniti i argumentirati odrednice ove discipline te objasniti njezine bitne probleme 	<ul style="list-style-type: none"> • jednakost i pravednost kao osnovne vrijednosti političkoga života te odnosi države, društva, građanina i čovjeka
<ul style="list-style-type: none"> • poznavati i protumačiti odnos pojedinca i društva 	<ul style="list-style-type: none"> • u okviru različitih političkih sustava, ideja i ideologija
<ul style="list-style-type: none"> • razumjeti i protumačiti odnos vlasti i slobode 	<ul style="list-style-type: none"> • na temelju teorija države, društvenoga ugovora, prirodnoga i pozitivnoga prava

2.2. Povijest filozofije

Od pristupnika se očekuje da zna:

- definirati i primijeniti pojmove koji su karakteristični za nekoga mislioca i misaonu koncepciju, opisati ih i interpretirati, izvesti značaj tih pojmova u kratkim crtama, povezati ih i odrediti njihovu važnost unutar neke misaone koncepcije
- navesti, opisati i usporediti povijesna razdoblja, filozofijska usmjerenja, škole i filozofe
- navesti, objasniti i vrednovati najvažnije teme i probleme pojedinih razdoblja, filozofijskih usmjerenja, škola i filozofa
- navesti, objasniti, povezati i vrednovati najznačajnije pojmove, definicije, misli te učenja pojedinih filozofa, škola i usmjerenja
- navesti i objasniti utjecaj misli pojedinih filozofa/škola/usmjerenja na druge filozofe, znanstvenike, umjetnike, političare, discipline i obratno
- navesti i objasniti primjenu istoga pojma kod različitih filozofa/znanstvenika/umjetnika
- opisati, objasniti i vrednovati promjene u paradigmi mišljenja pojedinih filozofa/škola/usmjerenja/razdoblja
- objediniti, razvrstati i logički povezati pojmove/misli/učenja pojedinih filozofa, disciplina/škola i usmjerenja
- procijeniti utemeljenost kritike nekoga mišljenja/teorije/sustava/filozofije od nekoga drugoga filozofa/škole/discipline/usmjerenja
- osmisliti načine primjene filozofijskih učenja/teorija/sustava u novome povijesno-znanstvenome kontekstu.

2.2.1. Grčka filozofija: filozofija Jonjana, pitagorejska škola, elejska škola, Heraklit, atomisti, sofisti, Sokrat, Platon, Aristotel

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti razliku između mitske fantazije i racionalnoga mišljenja
- opisati i objasniti bitne probleme kozmologijskoga razdoblja
- opisati i objasniti utemeljenje dijalektike te odnos kozmosa, logosa i duše
- opisati i objasniti probleme postojanja, kretanja i promjene
- opisati novu koncepciju svijeta i čovjeka u antropologijskome razdoblju
- analizirati i objasniti odnos spoznajnoga i etičkoga relativizma
- objasniti odnos pojmovnoga znanja i etičkoga djelovanja
- objasniti i povezati Platonovo učenje o idejama i duši
- objasniti i sustavno povezati osnovne pojmove, načela i koncepcije Aristotelove filozofije.

2.2.2. Helenističko-rimsko razdoblje grčke filozofije

Od pristupnika se očekuje da zna:

- pojasniti i usporediti bitnu problematiku skeptičke, stoičke te epikurejske škole
- diferencirati i kategorizirati Plotinov filozofski sustav
- objasniti koncepciju i razvoj novoplatonizma u Aleksandriji.

2.2.3. Srednjovjekovna filozofija: patristika i skolastika

Od pristupnika se očekuje da zna:

- odrediti i objasniti osnovne pojmove i probleme srednjovjekovne filozofije
- razlikovati patristiku od skolastike
- navesti i diferencirati različite dokaze o postojanju Boga
- pojasniti problematiku eshatologije, dualizma tijela i duha i etike ljubavi
- objasniti problem univerzalija
- razvrstati i usporediti predstavnike nominalizma i realizma
- opisati i objasniti kraj skolastike.

2.2.4. Renesansa i reformacija: Frane Petrić, Giordano Bruno, Francis Bacon, Matija Vlačić Ilirik

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti odnos spram srednjovjekovne filozofije, tj. odnos filozofije i teologije
- objasniti osnovne pojmove i problematiku filozofije prirode, vrijednosti čovjeka i metode spoznaje
- prepoznati i odrediti temeljna etička i politička pitanja
- objasniti sukob između koncepcija novoplatonizma i aristotelizma
- objasniti sukob reformacije i protureformacije.

2.2.5. Racionalizam: René Descartes, Baruch de Spinoza, Gottfried Wilhelm von Leibniz

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti i usporediti bitne pojmove, probleme i obilježja racionalizma
- objasniti odnos racionalizma spram srednjovjekovne filozofije i empirizma
- usporediti specifične pojmove i koncepcije pojedinih filozofa
- objasniti odnos filozofije i znanosti (matematike i fizike), problem metode filozofskoga mišljenja, spoznajnoga subjekta i izvjesnosti spoznaje (načela metafizičkoga, empirijskoga i formalnoga utemeljenja spoznaje).

2.2.6. Empirizam: John Locke, George Berkeley, David Hume

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti i argumentirati bitne pojmove empirizma
- usporediti ishodišta empirističkih i racionalističkih koncepcija
- objasniti i usporediti njihov odnos spram prosvjetiteljstva.

2.2.7. Prosvjetiteljstvo: Voltaire, Jean Jacques Rousseau, Montesquieu, Ruđer Bošković, Paul Holbach

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti bitnu problematiku i obilježja prosvjetiteljstva
- objasniti i usporediti utjecaj filozofa prosvjetiteljstva na buduće spoznajne, prirodoznanstvene, etičke, pravne i političke teorije.

2.2.8. Spekulativna filozofija – idealizam:
Immanuel Kant, Johann Gottlieb Fichte,
F. H. W. von Schelling, G. W. F. Hegel

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti, argumentirati i usporediti osnovne pojmove i koncepcije spekulativne/idealističke filozofije na području spoznaje, filozofije prirode, etike, estetike, politike, prava, filozofije povijesti i filozofije religije.

2.2.9. Savremena filozofija

2.2.9.1. Arthur Schopenhauer, Søren Kierkegaard, Karl Marx, Friedrich Nietzsche

Od pristupnika se očekuje da zna:

- razlikovati obilježja filozofije druge polovice XIX. stoljeća te osnovne ideje i koncepcije najznačajnijih filozofa toga razdoblja
- izvesti i usporediti njihova filozofska ishodišta kroz analizu temeljnih problema.

2.2.9.2. Pozitivizam: Auguste Comte, pragmatizam

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti povijesno mjesto i teorijske osnove pragmatizma
- prikazati način primjene pragmatističke teorije spoznaje, kao metodu znanstvenoga istraživanja činjenica, u različitim disciplinama te prosuditi o njezinim mogućim posljedicama
- objasniti podrijetlo teorije istine u pragmatizmu te je usporediti s ostalim teorijama.

2.2.9.3. Fenomenologija: Edmund Husserl, Nicolai Hartmann, Max Scheler

Od pristupnika se očekuje da zna:

- odrediti i usporediti pojmove svijesti, intencionalnosti svijesti, transcendentalne svijesti te sferu intersubjektivnosti

- pojasniti kritiku psihologizma svijesti
- objasniti smisao tvrdnje o krizi znanosti
- izložiti fenomenologijsko utemeljenje filozofijske antropologije
- objasniti odnos fenomenologije i ontologije.

2.2.9.4. Filozofija egzistencije: Martin Heidegger, Karl Jaspers, Jean-Paul Sartre

Od pristupnika se očekuje da zna:

- izložiti i usporediti specifična obilježja filozofije egzistencije navedenih autora
- kategorizirati i argumentirati osnovne probleme egzistencijalne filozofije
- objasniti odnos mišljenja i egzistencije
- objasniti kritiku metafizike sa stajališta filozofije egzistencije.

2.2.9.5. Novopozitivizam ili logički pozitivizam: Ludwig Wittgenstein, Rudolf Carnap

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti bitna obilježja logičkoga pozitivizma
- pojasniti teoriju jednostavnih iskaza i načelo verifikacije.

2.2.9.6. Frankfurtski krug

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti razliku između tradicionalne i kritičke teorije
- objasniti kritiku prosvjetiteljstva, pozitivizma i pragmatizma
- objasniti način prevladavanja razdvojenosti subjekta i objekta.

2.2.9.7. Ernst Bloch

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti razliku između utopijskoga i utopističkoga
- objasniti „princip nade“ i razlikovati pojmove napretka.

2.2.9.7.1. Hermeneutika: Hans Georg Gadamer

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti hermeneutički problem razumijevanja
- objasniti *hermeneutički krug*
- objasniti *pred-rasude* i *pred-razumijevanje*
- objasniti povijesnost ljudske egzistencije

2.2.9.8. Karl Popper

Od pristupnika se očekuje da zna:

- protumačiti Popperovu kritiku znanosti i povijesnoga determinizma te teoriju otvorenoga društva.

2.2.9.9. Hannah Arendt

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti ljudske djelatnosti, *Vita Activa*

2.2.9.10. John Rawls

Od pristupnika se očekuje da zna:

- objasniti teoriju pravednosti kao pravičnosti
- objasniti izvorni položaj i *veo neznanja*
- objasniti dva načela pravednosti

3. Struktura ispita

Ispit iz Filozofije sastoji se od dviju ispitnih cjelina koje sadržavaju ukupno **29** zadataka, a pristupnik u ispitu može ostvariti **88 bodova**.

Prvom cjelinom ispituje se poznavanje i razumijevanje filozofijskih disciplina i povijesti filozofije.

Drugom cjelinom ispituje se primjena znanja o filozofijskim disciplinama i povijesti filozofije kroz analizu filozofijskih tekstova.

Prva ispitna cjelina sastavljena je od **28** zadataka i donosi ukupno **38 bodova**.

U tablici 1. prikazana je struktura prve ispitne cjeline.

Tablica 1. Struktura prve ispitne cjeline

VRSTE ZADATAKA PODRUČJE ISPITIVANJA	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA	ZADATCI POVEZIVANJA	ZADATCI KRATKOGA ODGOVORA	ZADATCI PRODUŽENOGA ODGOVORA	UKUPNO
Filozofijske discipline	5	1	5	1	12
Povijest filozofije	9	1	5	1	16
UKUPNO	14	2	10	2	28

Drugu ispitnu cjelinu čini zadatak esejskoga tipa koji donosi ukupno **50 bodova**.

Pristupnici trebaju napisati esej na temelju ponuđenoga teksta ili tekstova.

Tekstovi mogu biti odlomci iz filozofijske literature ili nefilozofijski (novinski članci, članci s interneta ili sl.).

Uz tekstove bit će navedene smjernice za pisanje eseja. U tablici 2. prikazana je struktura druge ispitne cjeline.

Tablica 2. Struktura druge ispitne cjeline

VRSTA ZADATAKA	BROJ ZADATAKA	BROJ BODOVA
Zadatak esejskoga tipa	1	50

4. Tehnički opis ispita

4.1. Trajanje ispita

Ispit iz Filozofije traje **150** minuta bez stanke.

Pristupnik može sam rasporediti vrijeme rješavanja prvoga i drugoga dijela ispita.

Vremeni raspored provedbe bit će objavljen na mrežnoj stranici Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja (www.ncvvo.hr).

4.2. Izgled ispita i način rješavanja

Pristupnik dobiva sigurnosnu vrećicu u kojoj su dvije ispitne knjižice, list za koncept, list za odgovore i dva lista za ocjenjivače.

Važno je pažljivo pročitati tekst općih uputa i tekst uputa za rješavanje zadataka i označavanje točnih odgovora.

Dodatno, uz svaku vrstu zadataka priložena je uputa za rješavanje. Čitanje ovih uputa je bitno jer je u njima naznačen i način obilježavanja točnih odgovora.

U zadacima zatvorenoga tipa (zadatci višestrukoga izbora i zadatci povezivanja) pristupnik mora označiti

točne odgovore znakom X na listu za odgovore. Ako pristupnik označi više od jednoga odgovora, zadatak će se bodovati s 0 (nula) bodova bez obzira na to što je među označenima i točan odgovor.

U zadacima otvorenoga tipa (zadatci kratkoga i produženoga odgovora) pristupnik mora odgovoriti kratkim odgovorom s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom (zadatci kratkoga odgovora) ili odgovoriti s nekoliko rečenica (zadatci produženoga odgovora) na za to predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici. Ako pristupnik pogriješi, treba precrtati netočan odgovor, staviti ga u zagradu, napisati točan odgovor i staviti skraćeni potpis pokraj točnoga odgovora.

Prilikom rješavanja zadataka otvorenoga tipa pristupnik se može koristiti listom za koncept, ali svoj odgovor mora čitko upisati na za to predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici.

4.3. Pribor

Tijekom pisanja ispita iz Filozofije dopušteno je upotrebljavati isključivo kemijsku olovku kojom se piše plavom ili crnom bojom.

5. Opis bodovanja

Pristupnik u ispitu može ostvariti **88** bodova.

5.1. Vrednovanje prve ispitne cjeline

U tablici 3. prikazan je opis bodovanja za svaku vrstu zadataka.

Tablica 3. Opis bodovanja prema vrsti zadataka

Zadatak višestrukoga izbora	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora
Zadatak povezivanja	4 boda – svi točni odgovori 3 boda – tri točna odgovora 2 boda – dva točna odgovora 1 bod – jedan točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora
Zadatak kratkoga odgovora	1 bod – točan odgovor 0 bodova – netočan odgovor ili odgovor nije naveden
Zadatak produženoga odgovora	Za svaku česticu pitanja pristupnik dobiva: 1 bod – ako odgovor zadovoljava pitanje, tj. odgovara na ono što se traži, logično je strukturiran i sadržajan 0 bodova – nema odgovora ili odgovor ne zadovoljava niti jedan od prethodno navedenih kriterija.

Uspješnim rješavanjem prve ispitne cjeline pristupnik može ostvariti maksimalno **38** bodova.

U tablici 4. prikazan je najveći broj bodova koje pristupnik može ostvariti prema području ispitivanja, s obzirom na broj i vrstu zadataka u pojedinoj cjelini.

Tablica 4. Opis bodovanja prve ispitne cjeline

PODRUČJE ISPITIVANJA	ZADATCI VIŠESTRUKOGA IZBORA	ZADATCI POVEZIVANJA	ZADATCI KRATKOGA ODGOVORA	ZADATCI PRODUŽENOGA ODGOVORA	UKUPNO
Filozofijske discipline	5	4	5	3	17
Povijest filozofije	9	4	5	3	21
UKUPNO	14	8	10	6	38

5.2. Vrednovanje druge ispitne cjeline

Uspješno napisan esej u drugoj ispitnoj cjelini ukupno donosi **50** bodova.

Eseje pristupnika vrednuju osposobljeni ocjenjivači prema jedinstvenoj ljestvici za procjenu.

U svakome eseju vrednuje se:

- primjerena upotreba pojmova
- argumentacija
- primjerenost primjera i navoda
- kompozicija
- upotreba jezika³.

³ Gramatičke pogreške neće se negativno bodovati.

U tablici 5. prikazana je općenita ljestvica za ocjenjivanje eseja.

U nastavku kataloga nalazi se primjer eseja.

Tablica 5. Ljestvica za vrednovanje eseja

PRIMJERENA UPOTREBA POJMOVA (RAZUMIJEVANJE 6 KLJUČNIH POJMOVA)	
<i>Svaki se pojam boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)</i>	
Pristupnik ne određuje tražene pojmove.	0 bodova
Pristupnik određuje traženi pojam, ali ga ne pojašnjava ili je pojašnjenje pogrešno.	1 bod
Pristupnik određuje traženi pojam, pojašnjava ga, ali je pojašnjenje nepotpuno, tj. djelomično.	2 boda
Pristupnik određuje traženi pojam, pojašnjava ga i upotrebljava u eseju na primjeren način.	3 boda
ARGUMENTACIJA (RAZRADA 5 POSTAVLJENIH PROBLEMA)	
<i>Svaki se čimbenik argumentacije boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)</i>	
Pristupnik u eseju uopće ne objašnjava zadane probleme.	0 bodova
Pristupnik u eseju nudi objašnjenje problema, ali ga ne pojašnjava ili je pojašnjenje djelomično pogrešno.	1 bod
Pristupnik u eseju pojašnjava problem svojim riječima na način da se u njegovu objašnjenju ne može pronaći ništa što bi upućivalo na pogrešno razumijevanje problema, no objašnjenje ostaje na razini zadanih tekstova djelomičnim ponavljanjem pojedinih navoda.	2 boda
Pristupnik u eseju sustavno razrađuje problem argumentima koji prelaze okvire samih tekstova.	3 boda
PRIMJERENOST PRIMJERA I NAVODA (OCJENJUJE SE U CJELINI)	
Primjera ili navoda u eseju nema ili su irelevantni za zadanu temu ili pogrešni.	0 bodova
Primjeri ili navodi djelomično potkrjepljuju argumentaciju.	1 bod
Primjeri ili navodi primjereno potkrjepljuju argumentaciju.	2 boda
KOMPOZICIJA (POSTAVLJANJE PROBLEMA, RAZRADA PROBLEMA, ZAKLJUČAK)	
<i>Svaki se element kompozicije boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Nije nužno da se elementi u eseju pojavljuju navedenim redoslijedom.)</i>	
POSTAVLJANJE PROBLEMA	
Pristupnik u potpunosti pogrešno razumije smjernice i temu eseja te na njih ne odgovara.	0 bodova
Pristupnik navodi problem, odnosno temeljni stav ili tezu eseja, ali je njegova formulacija pojednostavljena.	1 bod
Pristupnik navodi problem, odnosno temeljni stav ili tezu, formulacija problema primjerena je zahtjevima eseja te upućuje na poznavanje terminologije.	2 boda

Pristupnik jasno formuliра problem, odnosno temeljni stav ili tezu, a razumijevanje заданих текстова показује досљедним разматрањем проблема и примјеном опћега знанја филозофије.	3 бода
RAZRADA PROBLEMA	
Pristupnikova razrada ne slijedi iz postavljenoga problema, zapada u protuslovlje, a ne primjećuje to u daljnjoj argumentaciji.	0 bodova
Pristupnikova razrada slijedi iz postavljenoga problema, ali je pojednostavljena.	1 bod
Pristupnikova razrada slijedi postavljeni problem, ali ne obuhvaća sve implikacije koje iz njega proizlaze.	2 boda
Pristupnikova razrada u potpunosti obuhvaća sve bitne implikacije navedenih postavaka.	3 boda
ZAKLJUČAK	
Zaključka nema ili ne proizlazi iz razrade postavljenoga problema.	0 bodova
Zaključak slijedi iz razrade postavljenoga problema, ali je pojednostavljen i neprecizan.	1 bod
Zaključak slijedi iz razrade postavljenoga problema, ali nisu uzete u obzir bitne posljedice koje iz problema slijede.	2 boda
Zaključak slijedi iz razrade s navedenim bitnim posljedicama razrade postavljenoga problema sa svim ključnim argumentima. Pristupnik oblikuje svoj sud.	3 boda
UPOTREBA JEZIKA	
KONSTRUKCIJA REČENICA	
Konstrukcije rečenica su uglavnom nejasne.	0 bodova
Konstrukcije rečenica su uglavnom jasne.	1 bod
Konstrukcije rečenica su u potpunosti jasne.	2 boda
STRUČNI NAZIVI	
Neispravno pisanje i upotreba stručnih naziva	0 bodova
Uglavnom ispravno pisanje i upotreba stručnih naziva	1 bod
U potpunosti ispravno pisanje i upotreba stručnih naziva	2 boda
OSOBNA IMENA	
Neispravno napisano osobno ime	0 bodova
Uglavnom ispravno napisana osobna imena	1 bod
U potpunosti ispravno napisana osobna imena	2 boda

6. Primjeri zadataka

U ovome su poglavlju navedeni primjeri zadataka. Uz svaki primjer zadatka ponuđeni su uputa, točan odgovor, obrazovni ishod i način bodovanja.

6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora

Zadatak višestrukoga izbora sastoji se od upute (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), osnove (u kojoj je postavljen zadatak) te četiriju ponuđenih odgovora od kojih je **jedan** točan.

U sljedećem zadatku od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan.

Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Što je hilozoizam?

- A. filozofsko učenje prema kojem je bitak jedinstven
- B. filozofsko učenje prema kojem je svaka stvar prožeta životom
- C. znanost o metodama istraživanja novih činjenica i spoznaja
- D. temeljno ontološko shvaćanje koje ističe primat duhovnoga nad pukom materijalnim

TOČAN ODGOVOR: B

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti bitne probleme filozofije znanosti i filozofije prirode

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora

6.2. Primjer zadatka povezivanja

Zadatak povezivanja sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), **osnove** (pitanja), **četiriju čestica pitanja** te **šest čestica odgovora**.

U sljedećem zadatku **svaki** sadržaj označen brojem povežite **samo s jednim** odgovarajućim sadržajem koji je označen slovom.

Dva sadržaja označena slovom ne mogu se povezati. Točne odgovore morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Svako navedeno gledište povežite s pripadajućim filozofom.

1. ekstremni realizam	A. Toma Akvinski
2. umjereni realizam	B. Abelard
3. ekstremni nominalizam	C. Anselmo
4. umjereni nominalizam	D. Aurelije Augustin
	E. Roscelin
	F. Tertulijan

TOČNI ODGOVORI: 1. C, 2. A, 3. E, 4. B

OBRAZOVNI ISHOD: razvrstati i usporediti predstavnike nominalizma i realizma

BODOVANJE:

4 boda – svi točni odgovori

3 boda – tri točna odgovora

2 boda – dva točna odgovora

1 bod – jedan točan odgovor

0 bodova – svi netočni odgovori, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora

6.3. Primjer zadatka kratkoga odgovora

Zadatak kratkoga odgovora sastoji se od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** (najčešće pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom). Odgovor upišite **samo** na predviđeno mjesto u ovoj ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Značajke koje epohe filozofije su vjera u razum i racionalnu spoznaju prirode, slobodu i jednakost ljudi te borba za sekularnu državu?

TOČAN ODGOVOR: prosvjetiteljstva

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti bitnu problematiku i obilježja prosvjetiteljstva

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili odgovor nije naveden

6.4. Primjer zadatka produženoga odgovora

Zadatak produženoga odgovora također se sastoji od **upute** (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i **osnove** (najčešće pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku odgovorite s nekoliko rečenica, jasno i sažeto, usmjeravajući se na ono što je bitno za zadatak.

Odgovor upišite **samo** na predviđeno mjesto u ovoj ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Nabrojite i objasnite Kierkegaardovo stupnjevanje egzistencije na trima vrijednosnim razinama te navedite ideal za svaki stupanj egzistencije.

TOČAN ODGOVOR: Estetski stupanj egzistencije jest profinjeno uživanje u neponovljivosti trenutka. Ideal estetskoga stupnja egzistencije jest Don Juan.

Etički stupanj egzistencije jest određen u samostalnosti izbora i ostvarenju, ponavljanju te odluke. Ideal etičkoga stupnja egzistencije jest Sokrat.

Religiozni stupanj egzistencije jest potiskivanje svjetovnoga i vremenitoga da bi se stupilo u odnos s Bogom. Čovjek vjerom stječe spas i utočište u beskonačnosti. Čovjek jest tada svjestan sebe kao duha i toga da stoji pred Bogom.

Čovjek sam određuje svoj stil življenja, odnosno svoj odnos prema Bogu. Prijelaz iz jednoga stadija života u drugi ostvaruje se skokom slobodne i neobrazložene odluke. Vjera tako potvrđuje paradoks egzistencije i razrješava ga osloncem konačnoga u beskonačnome. Ideal religioznoga stupnja egzistencije jest Isus Krist.

OBRAZOVNI ISHOD: razlikovati obilježja filozofije druge polovice XIX. stoljeća te osnovne ideje i koncepcije najznačajnijih filozofa toga razdoblja

BODOVANJE: Za svaku česticu pitanja pristupnik dobiva:

1 bod – ako odgovor zadovoljava pitanje, tj. odgovara na ono što se traži, logično je strukturiran i sadržajan
 0 bodova – nema odgovora ili odgovor ne zadovoljava niti jedan od prethodno navedenih kriterija

6.5. Primjer zadatka esejskoga tipa

Pozorno pročitajte navedene tekstove. Na temelju njihove usporedbe, prema navedenim smjernicama, oblikujte esej s jasnom strukturom: uvodnim dijelom (postavljanjem teze ili hipoteze), središnjim dijelom (analizom i argumentacijom) i zaključkom (sintezom).

Naslov eseja: *Odnos znanja spram mudrosti.*

Tekst 1

Istina – ta riječ ima neusporedivu draž. Kao da obećava ono do čega nam je istinski stalo. Istina može izazvati bol, može dovesti do očajanja, ali ona je u stanju – samo s pomoću onog što je istinito, neovisno o sadržaju – pružiti duboko zadovoljenje: da istine ipak ima. Istina ohrabruje, ako sam je ikad shvatio, javlja se neodoljiva pobuda, ići za njom. Istina daje uporište: u njoj je ono što se ne može razoriti, ono što je povezano s bitkom.

Karl Jaspers, *Filozofija egzistencije*

Tekst 2

Govoriti o „cilju“ znanstvene aktivnosti može zvučati pomalo naivno; uistinu, različite znanosti imaju različite ciljeve, ali znanost sama (što god to značilo) nema cilja. Ja to priznajem. Ipak, čini se kad govorimo o znanosti osjećamo, manje ili više jasno, kako postoji nešto karakteristično u znanstvenoj aktivnosti; pošto

znanstvena aktivnost izgleda poprilično kao racionalna aktivnost, i kako racionalna aktivnost mora imati neki cilj možda ipak nije sasvim jalov pokušaj, opisati cilj znanosti. Predlažem da cilj znanosti bude, pronaći zadovoljavajuće objašnjenje, što god ocijenili potrebnim za objasniti. Pod objašnjenjem (kauzalnim objašnjenjem) mislim na set iskaza od kojih jedni opisuju neko stanje stvari koje treba biti objašnjeno (explicandum), dok su drugi objašnjavajući iskazi, forma objašnjenja u najužem smislu riječi.

Karl R. Popper, *Objective Knowledge*

U eseju odredite pojmove: istina, znanje, mudrost, kauzalnost, bitak i transcendencija

Smjernice za pisanje

1. Objasnite odnos znanja i mudrosti. Može li se taj odnos danas promatrati kao odnos prirodnih znanosti i filozofije?
2. Objasnite značajke znanstvenoga modela objašnjenja činjenica. Bavi li se znanost svrhama, onim što se u filozofiji naziva teleološkim objašnjenjem?
3. U čemu je, prema filozofiji znanosti, razlika između prirodoznanstvenih i metafizičkih iskaza?
4. Objasnite smisao znanstvenoga istraživanja. Određuje li znanost smisao vlastitoga istraživanja? Postavlja li znanost uopće pitanje istine kako je shvaća Jaspers?
5. Može li se čovjek odreći pitanja o smislu vlastitoga bitka?

Argumentaciju u eseju potkrijepite primjerima:

1. Jaspersovog shvaćanja istine
2. Znanstvene teorije iz nekog nastavnog predmeta

7. Priprema za ispit

Imajući u vidu postojanje triju inačica programa, dvaju udžbenika, mnoštvo individualnih pristupa u nastavi Filozofije te ograničenost satnice koja dovodi do nepotpunoga savladavanja predviđenoga gradiva, savjetujemo pristupnicima da se radi pripreme za ispit iz Filozofije dodatno konzultiraju sa svojim nastavnicima, a posebno da dodatnim individualnim radom iz predložene ispitne literature svladaju cjelinu gradiva.

Pretpostavljamo da će ispit iz Filozofije odabrati pristupnici koji osjećaju sklonost prema filozofiji ili kojima će trebati kao uvjet za upis na fakultet te će stoga uložiti dodatni trud za pripremu ispita.

Za prvi se dio ispita (zadatke zatvorenoga i otvorenoga tipa) pristupnik priprema na temelju obrazovnih ishoda iz ovoga ispitnoga kataloga, a za drugi dio ispita (zadatak esejskoga tipa) pristupnik treba uz pomoć nastavnika i proučavanjem izvornih tekstova iz udžbenika i dodatne literature vježbati filozofijsku argumentaciju u pisanome obliku.

Za uvježbavanje pisanja eseja pristupnicima se preporučuje upotreba oglednoga primjera esejskoga tipa zadatka iz ovoga ispitnoga kataloga.

Od pristupnika se očekuje:

- da u uvodu eseja izrazi svoje shvaćanje zadanoga problema
- da izvede koherentno argumentiranu raspravu kojom pokazuje razumijevanje pojmova i problema
- da izvede zaključak koji proizlazi iz navedene argumentacije i svih bitnih implikacija razrade problema.

Literatura za pripremu ispita iz Filozofije su svi udžbenici koji su propisani i odobreni od Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

NAPOMENA: Nastavnici mogu učenicima preporučiti i dodatnu literaturu u skladu s definiranim obrazovnim ishodima.

Tekstovi koji služe za pripremu eseja iz Filozofije ne moraju nužno biti iz udžbenika.

